

Nr 188.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående
understöd åt småbrukskolonin Emaus i Norrtälje; given
Stockholms slott den 12 mars 1918.*

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att till understöd åt småbrukskolonin Emaus i Norrtälje på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 2,500 kronor, att utgå under de villkor Kungl. Maj:t bestämmer.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Schotte.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
12 mars 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Schotte anförde:

År 1904 inköpte fröken Maria Winqvist en liten egendom i närheten av Norrtälje i avsikt att därstädes i form av en s. k. jordbrukskoloni anordna ett räddningshem för unga kvinnor, som på ett eller annat sätt råkat på villovägar, särskilt sådana, som hemfallit åt yrkesmässig osedlighet. På hösten 1905 började hemmet sin verksamhet under benämningen »Kvinnliga småbrukskolonien Emaus». Fröken Winqvist, som uppdrog egendomen till en mönstergård för mindre jordbruk, ledde arbetet därstädes till sin död hösten 1914. På grund av hennes testamente övergick egendomen år 1915 till Kristliga föreningen av unga kvinnor i Stockholm. Föreningen, som fortsatte den av fröken Winqvist påbörjade verksamheten å Emaus, har såsom ändamål för denna verksamhet angivit, att densamma avser att förebygga, att unga

flickor, som visa anlag till eller till följd av ogynnsamma yttre förhållanden stå i fara att komma in på avvägar, skola drabbas av ett dylikt öde. Föreningen söker förverkliga detta syfte genom att utbilda eleverna i alla till ett lantbrukshåll hörande sysslor, så att eleverna skola kunna erhålla goda platser som tjänarinnor på landsbygden.

Å småbrukskolonin, som omfattar 8,5 hektar odlad jord och 6,5 hektar annan mark, finnas tre bostadshus, varjämte därstädes äro uppförda ladugård och andra nödiga uthus. Vid föreningens övertagande av kolonin fanns plats för 8 elever, men hava utvidgningar företagits, så att numera 12 elever kunna mottagas. Någon viss tid för elevs vistelse vid kolonin är icke fastställd, men utgör densamma i genomsnitt två år.

Verksamheten vid kolonin står under ledning av en vid lantbrukskola utbildad föreståndarinna, varjämte äro anställda en föreståndarinna för jordbruket, en för trädgården, en för köket och en för andra sysslor inomhus utom köket. Slutligen finnes en manlig arbetskraft för det tyngre jordbruksarbetet.

I skrivelse den 15 maj 1916 gjorde föreningen framställning om ett årligt understöd till kolonins verksamhet å 2,000 kronor.

Kristliga för-
eningen av
unga kvinnor
den 15/5 1916.

Ärendet remitterades till lantbruksstyrelsen, som med utlåtande den 6 november 1916 överlämnade yttrande av statskonsulenten för det mindre jordbruket. Denne anförde, att kolonin vid fröken Winqvists död stått på en mycket hög ståndpunkt men att sedermera verksamheten å vissa punkter gått något tillbaka, beroende på svårigheten att erhålla lämplig föreståndarinna. Kolonins ekonomi hade sedan nämnda tid blivit något försämrad därigenom, att fröken Winqvists oavlönade befattning såsom föreståndarinna uppdelats på två avlönade, varjämte framhölles, att fröken Winqvist vid förefallande behov pläгат tillskjuta egna medel, så långt dessa försloge. Att behov av bidrag för verksamhetens uppehållande föreläge, vore därför uppenbart.

Lantbruks-
styrelsen.

Lantbruksstyrelsen anförde, att ändamålet med ifrågavarande småbrukskoloni i första rummet vore humanitärt, men att det icke kunde bestridas, att även lantbruket kunde draga nytta av kolonins verksamhet därigenom, att eleverna uppfostrades genom lantligt arbete och sålunda kunde antagas komma att kvarstanna å landsbygden, där stort behov av kvinnlig arbetskraft gjorde sig gällande. På grund härav hemställde lantbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte för berörda ändamål bevilja föreningen ett statsunderstöd för år 1917 av 2,000 kronor under vissa villkor.

att statsunderstöd efter vissa normer ofta kunde vara ett synnerligen effektivt medel att uppamma eller giva ökad omfattning åt en ur samhällets synpunkt betydelsefull verksamhet, som i övrigt vilade på det enskilda intresset. Då emellertid, såsom här vore fallet, fråga vore om en redan i gång varande, begränsad verksamhet, kunde det utan tvivel vara fara värt, att ett beviljande av statsunderstöd skulle verka hämmande på den enskilda offervilligheten. I dylika fall syntes därför ett visst stöd finnas för den uppfattningen, att staten borde träda hjälpande emellan, endast då risk föreläge för att verksamhetens fortvaro eljest äventyrades. Efter vad styrelsen kunde döma av handlingarna i ärendet, syntes någon sådan risk, åtminstone för det dåvarande, icke hava varit för handen. Av ovan intagna tablå framginge visserligen, att såväl kassabehållningen vid 1916 års början, 2,404 kronor 27 öre, som ett under året upptaget lån på 1,000 kronor under samma år i det stora hela förbrukats. Med avseende härå vore emellertid att märka, att en summa av 4,438 kronor 11 öre använts till nybyggnader och reparationer och sålunda närmast borde betraktas såsom en motsvarande värdeökning för fastighetens vidkommande. Styrelsen ansåge sig i detta sammanhang jämväl böra fästa uppmärksamheten därpå, att den vid kolonin anställda personalen, uppgående till icke mindre än 6 personer, syntes väl stor, även om berättigad hänsyn toges icke blott till fastighetens rationella skötsel utan även till kolonins uppfostrande uppgift. Någon besparing borde därför kunna vara möjlig i berörda avseende.

På grund av dessa förhållanden kände styrelsen sig tveksam, vilken ställning styrelsen borde intaga till frågan om kolonins understödande med statsmedel. Då emellertid, såsom framginge av såväl lantbruksstyrelsens som statskonsulentens för det mindre jordbruket yttranden i ämnet, kolonins verksamhet jämväl på grund av dess betydelse för jordbruksnäringen vore värd uppmuntran från statens sida och styrelsen på grund därav och av vissa andra omständigheter hade anledning antaga, att kolonin kunde tilldelas understöd av medel anslagna till främjande av mindre jordbruk, förklarade styrelsen sig icke vilja göra någon erinran mot att ett statsbidrag beviljades kolonin för år 1917 till ett belopp av 1,000 kronor.

Ärendet föredrogs den 14 april 1917 efter beredning inom jordbruksdepartementet, och fann Kungl. Maj:t den gjorda framställningen icke föranleda till någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Kungl. Maj:t.

I skrivelse den 23 november 1917 har föreningen åter gjort framställning om ett årligt understöd till småbrukskolonin Emaus med ett belopp av 5,000 kronor.

Kristliga föreningen av unga kvinnor den 28/11 1917.

Vid skrivelsen har fogats ett intyg av jordbrukskonsulenten i Stockholms län M. J. Morén, varav framgår, att såväl jordbruket som ladugårdsskötseln vid kolonin befinna sig på en hög ståndpunkt.

Till följd av remiss har socialstyrelsen den 3 januari 1918 avgivit utlåtande i ärendet. Under erinran om vad styrelsen i sitt här ovan

Socialstyrelsen.

Föreningen anför därefter följande:

»Av ifrågavarande sammandrag framgår, att föreningen ej allenast har den från år 1916 ådragna skulden å 1,000 kronor kvar, utan även att denna skuld kommer att ganska betydligt ökas, om ej hjälp gives föreningen. Att i tider som dessa bedriva ett intensivt jordbruk är ju hart när omöjligt; särskilt äro de mindre jordbruken, där djurantalet är stort och arealen liten, synnerligen hårt pressade av restriktionerna.

Det är alltid en stor ekonomisk förlust att behöva undernära djuren, vilket dock är nödvändigt, enär fodersäden avlämnats till staten, och att nedslakta förstklassiga mjölkkor är för framtiden en oersättlig förlust. Dyrtiden har känts synnerligen tryckande för kolonin, som visserligen tillgodogör sig ganska mycket genom eget arbete från trädgård och lantbruk, men lika väl behöver köpa en hel del, såsom t. ex. torvströ, lyse, kol, ved, kött, fisk, specerier och delvis kläder etc.

Skall föreningen kunna fortsätta sitt fostringsarbete å Emaus såsom nu, måste föreningen helt eller åtminstone delvis befrias ifrån att arbeta under detta ekonomiska betryck.

Om ej kolonin kan räknas för skola eller dylik anstalt, som giver bestämda kurser, så är Emaus dock en uppfostringsanstalt, enastående kanske i sitt slag, men eleverna, lämnade utan hemmets skydd, fostran och vård, skulle i de flesta fall rätt snart få omhändertagas av stat eller kommun, och detta är huvudmotivet för föreningens nya framställning.»

I sitt förevarande utlåtande hänvisar socialstyrelsen till vad föreningen i ovanberörda yttrande förmålt samt anför därefter följande:

»Av ovan intagna tablå över kolonins ekonomiska ställning vid sistlidne november månads utgång framgår, att den då föreliggande bristen för år 1917 — oberäknat den från år 1916 kvarstående, till 1,000 kronor uppgående skulden — utgjorde cirka 2,500 kronor.

Medan det under år 1916 uppkomna underskottet, såsom förut framhållits, föranletts av nybyggnads- och reparationskostnader och sålunda närmast vore att betrakta såsom en motsvarande värdeökning för fastighetens vidkommande, synes den under år 1917 uppkomna bristen däremot hava förorsakats så gott som utslutande av löpande utgifter för uppehållande av kolonins verksamhet. Ehuru föreningen på enskild väg erhållit ganska betydande bidrag, hava dessa emellertid icke varit tillräckliga till täckande av oförmälda brist. Då föreningens ekonomi härigenom onekligen kommit i ett förändrat läge, som, därest det fortfar, kan komma att äventyra verksamhetens fortsatta bedrivande, och då det vidare måste ligga i samhällets intresse att förekomma en sådan sakernas vändning, har det syntts styrelsen angeläget, att understöd av statsmedel lämnas föreningen under innevarande år för uppehållande av kolonins verksamhet.

Beträffande statsbidragets storlek har styrelsen funnit sig böra föreslå ett belopp av 2,500 kronor, vilket torde ungefär motsvara det under förflutna år uppkomna underskottet.»

Under återopande av vad ovan anförts har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppehållande under år 1918 av verksamheten vid småbrukskolonin Emaus bevilja ett anslag av 2,500 kronor.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i
Stockholms
län.

Jämväl Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län har avgivit infordrat utlåtande av den 28 februari 1918 och därvid överlämnat yttrande av magistraten i Norrtälje, inom vilken stads område småbrukskolonin Emaus numera efter skedd inkorporering är belägen. Med vitsordande av att verksamheten vid kolonin bedrivs på ett synnerligen framstående sätt och till stort gagn för därmed avsett ändamål, tillstyrker magistraten bifall till föreningens framställning, i vad den avser bidrag för år 1918. På grund av den vid 1917 års slut förefintliga bristen å omkring 3,500 kronor och särskilt med hänsyn till den fortfarande för kolonin tryckande dyrtiden anser magistraten det ifrågasatta understödet icke böra bestämmas till lägre belopp än 5,000 kronor, därest det därmed avsedda ändamålet skall vinnas.

För egen del har Kungl. Maj:ts befallningshavande framhållit önskvärdheten av att statsbidrag kunde komma föreningen till del för främjande av dess ifrågavarande verksamhet.

Departements-
chefen.

Av det ovan anförda framgår, att småbrukskolonin Emaus, som före år 1915 haft till ändamål att återupprätta unga flickor, som på ett eller annat sätt råkat på avvägar, numera, sedan kolonin övertagits av Kristliga föreningen av unga kvinnor i Stockholm, satt till sin uppgift att förebygga, att unga kvinnor, som eljest lätt skulle gå ett dylikt öde till mötes, drabbas därav. För denna sin samhällsnyttiga verksamhet är kolonin givetvis förtjänt av all uppmuntran. Att i tid rycka unga kvinnor bort från en väg, som lätt leder till slutligt förfall, är icke endast från rent mänsklig utan också från samhällets egen synpunkt en angelägenhet av vikt. I vår tid förekommer också i mångskiftande former en av enskilda utövad social hjälpverksamhet, som liksom den nu ifrågavarande kan göra anspråk på understöd från statens sida. Det har även ofta visat sig, att statsunderstöd kan vara ett effektivt medel att utveckla en samhällsnyttig verksamhet, som i övrigt vilar på det enskilda intresset. För att icke verka förslappande på det enskilda intresset för en redan i gång varande verksamhet bör emellertid en viss försiktighet iakttagas i fråga om statens understödjande av dylik verksamhet.

Småbrukskolonin Emaus har hittills huvudsakligen uppehållits dels genom egendomens avkastning, dels ock genom gåvor och andra bidrag från enskilda. Redan under år 1916 hade kolonin åsamkat sig en skuld av omkring 1,000 kronor, men hade å andra sidan ett belopp av omkring 4,450 kronor nedlagts å nybyggnads- och reparationsarbeten, varigenom fastighetens värde ökats. Ett mig tillhandakommet räken-

skapssammandrag för år 1917 utvisar däremot, utöver berörda skuld av omkring 1,000 kronor, en brist av omkring 2,000 kronor, vilken till största delen uppkommit till följd av löpande utgifter för uppehållande av kolonins verksamhet och icke täckts av de ganska stora bidrag, som kolonin erhållit från enskilda. Härtill kommer, att den rådande kristiden kommit det ekonomiska betrycket att kännas ännu större. Då kolonin sålunda numera försatts i en sådan ekonomisk belägenhet, att fara föreligger för att verksamhetens fortsättande äventyras, synes det påkallat, att staten träder hjälpande emellan.

Jag finner mig alltså böra förorda, att understöd av statsmedel beredes kolonin. Med hänsyn till kolonins ekonomiska ställning synes, i enlighet med vad socialstyrelsen föreslagit, understödsbeloppet lämpligen kunna bestämmas till 2,500 kronor. Det torde böra framhållas, att min tillstyrkan endast avser understöd för ett år; frågan huruvida sådant skall beviljas för ett kommande år synes böra göras beroende på kolonins framtida ekonomi.

Därest statsbidrag beviljas, torde Kungl. Maj:t såsom villkor därför böra föreskriva, att kolonin skall stå under tillsyn av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län, till vilken årligen skall avgivas en av revisionsberättelse åtföljd redogörelse för kolonins verksamhet under närmast föregående år, samt att en av Kungl. Maj:t utsedd revisor skall å kronans vägnar deltaga i granskningen av kolonins förvaltning och räkenskaper.

Slutligen ber jag få meddela, att chefen för finansdepartementet under riksdagens fortgång kommer att göra hemställa om framställnings avlåtande till riksdagen för beredande av bland annat de för det nu ifrågasatta anslaget erforderliga medel.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt småbrukskolonin Emaus i Norrtälje på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst 2,500 kronor, att utgå under de villkor Kungl. Maj:t bestämmer.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avläsas till riksdagen.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.
